

سفرانی آقای مدنیان

آموزش و پرورش

تحقیق توجه جدی و عملی داشته باشیم.

ضمناً نباید فراموش کنیم که چیزی که مورد غفلت است و توجه کمتری به آن شده است این است که بتوانیم فرهنگ توسعه تحقیق و پژوهش را داشته باشیم و به نظر می‌رسد با عنایت به گستره وسیع آموزش و پرورش و کار و مسئولیتی که آموزش و پرورش دارد، بحث توسعه فرهنگ پژوهش جایی بهتر از آموزش و پرورش در کشور ندارد و اگر همه برنامه‌ریزان، کارشناسان، مسئولان، معلمان و همه دست‌اندرکاران به این مسأله توجه کنند، قطعاً می‌توانیم این مسأله را از پایگاه آموزش و پرورش به بخش‌های دیگر کشور نیز تسری دهیم.

قطعاً دانش‌آموزی که در آموزش و پرورش با تحقیق آشنا شده است و از روزهای اول آموزش خود و دانش‌آموزی خود با امر تحقیق و پژوهش آشنا شده است، خواهد توانست با ادامه تحصیلات خود در دانشگاه و ادامه کاری که در آینده خواهد داشت با همین روحیه به مسائل نگاه کند و مسائل را دنبال کند. فراموش نکنیم که امروزه در دنیا یکی از ویژگی‌های آموزش و پرورش خوب، آن است که در آن نظام آموزشی بحث تفکر نقادانه وجود داشته باشد و به نظر می‌رسد تفکر نقادانه ایجاد نمی‌شود مگر این‌که در آن آموزش و پرورش به تحقیق و پژوهش و روش‌های تحقیق و پژوهش از همان کلاس اول دبستان تا پایان دوره متوسطه توجه شده باشد. این‌ها نشان می‌دهد که همه ما باید به مسأله پژوهش بیش از آنچه توجه کرده‌ایم و بیش از آنچه ذهن ما به آن معطوف بوده است، توجه داشته باشیم و بدانیم یکی از کلیدهای بسیار مهم و اصلی برای توسعه کشور که توسعه کشور لازم‌اش توسعه علمی است و این توسعه علمی لازم‌اش بحث تحقیق و پژوهش است.

فراموش نمی‌کنیم که معلم محقق می‌تواند دانش‌آموز محقق تربیت کند و برای این‌که ما معلم محقق داشته باشیم باید زمینه‌های لازم را برای این‌که معلم محقق و یا معلم محقق داشته باشیم فراهم کنیم. اگر به فعالیت‌های آموزش و پرورش استان در چند سال گذشته توجه کنیم می‌توانیم عملکردی را این‌جا بیان نماییم که تا حدی در راستای عرائض من است. دوستان عزیز ما می‌دانند که شورای تحقیقات در آموزش و

هفته‌ی پژوهش از امروز آغاز می‌شود. بنده لازم می‌دانم این ایام را به همه‌ی عالمان و اندیشمندان و متفکران و اهل نظر و تحقیق تبریک عرض کنم و از مساعی همه‌ی عزیزانی که در این عرصه کار و تلاش نموده‌اند، تشکر و سپاسگزاری نمایم. لازم می‌دانم حضور همه‌ی شما عزیزان را در این جلسه که جلسه‌ای است برای تجلیل از محققان و پژوهشگران و نیز تعاملی برای این‌که بتوانیم در این عرصه گام‌های بلندتری برداریم، را گرامی دارم و خیرمقدم عرض کنم به خصوص خدمت جناب آقای جویباری، رئیس محترم پژوهشکده تعلیم و تربیت وزارت آموزش و پرورش و هم از این‌که دعوت ما را پذیرفتند و برای این جلسه در خدمتشان هستیم، تشکر می‌کنم.

عنوان همایش توسعه‌ی پژوهش در آموزش و پرورش است و من می‌خواهم عرض کنم این عنوان در حقیقت هدف کار ما نیز هست و ما به دنبال این مطلب هستیم که بتوانیم توسعه‌ی پژوهش را در آموزش و پرورش داشته باشیم. البته هنگامی که از بحث توسعه‌ی پژوهش در آموزش و پرورش سخن به میان می‌آید منظور صرفاً این نیست که ما به یک سری از تحقیقاتی محققین بپردازیم و عرصه‌ی اصلی تعلیم و تربیت را فراموش کنیم. بلکه بحث توسعه‌ی پژوهش در آموزش و پرورش در حقیقت تسری قضیه در فرآیند یادگیری و یاددهی است.

هنگامی می‌توانیم مدعی باشیم که ما پژوهش را در آموزش و پرورش توسعه داده‌ایم که بتوانیم به این مسأله رسیده باشیم که در همه‌ی تعاملات مدرسه‌ای ما، کلاس‌های درس ما فرآیند یادگیری و یاددهی ما در امر پژوهش و تحقیق جای خود را دارد و با توجه به این مسأله امر تدریس، تعلیم و تعلم در کلاس‌های درس ما جاری می‌شود.

به نظر می‌رسد که ما همواره به اهمیت علم تأکید داشته باشیم، نمی‌گویم توجه داشته‌ایم، می‌گویم تأکید، این‌که چقدر دور از شعار توجه داشته‌ایم، جای خود دارد اما علی‌رغم این مسأله به نظر می‌رسد روی بحث تولید دانش، تولید علم، ابداع، نوآوری و اختراع کم توجه کرده‌ایم و می‌دانیم لازمه‌ی تولید علم و دانش، اختراع، ابداع و نوآوری تحقیق و پژوهش است و اگر بخواهیم به مسأله توسعه‌ی دانش و توسعه‌ی علم در کشور نائل شویم، چاره‌ای جز این نداریم که واقعاً به مسأله پژوهش و

پرورش استان عمر ۱۲ ساله دارد. البته این چیزی نبوده است که خود آموزش و پرورش اصفهان انجام داده باشد.

بنابر یک دستورالعمل صادره از سوی وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۷۰ شورای تحقیقات در آموزش و پرورش شکل گرفت که تاکنون ۱۲ سال از عمر آن گذشته است. باید خدمت شما عرض کنم که در طول ۱۲ سال گذشته شورای تحقیقات استان توانسته است ۱۷۵ تحقیق را به انجام برساند که البته مدعی هستیم تا حد قابل توجهی تحقیقات انجام شده از یک وزانت نسبتاً خوبی به لحاظ علمی برخوردار است. اگر این ۱۷۵ تحقیق را به ۱۲ سال عمر شورای تحقیقات تقسیم کنیم چیزی حدود ۱۴/۵ تحقیق در هر سال به طور میانگین می‌شود. من مقداری فکر کردم این ۱۲ سال گذشته را می‌توان به ۲ شش سال تقسیم کرد از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۵ از ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۱. باید بگویم در ۶ سال اول ما در هیچ سالی بیشتر از ۶ تحقیق سالیانه نتوانسته‌ایم انجام دهیم. بیشترین در آن ۶ سال، سالی است که ۶ تحقیق انجام گرفته ولی خوشبختانه از ۱۳۷۶ جهشی در اعتبارات تحقیقات شد و با کار شبانه‌روزی همکاران من در آموزش و پرورش و استادان دانشگاه و عزیزان عضو شورای تحقیقات و محققین در سطح استان در سال ۱۳۸۰ ما توانستیم ۵۶ تحقیق را در استان داشته باشیم. این را مقایسه کنید با ۶ سال اول عمر شورای تحقیقات که در هیچ سالی بیشتر از ۶ تحقیق انجام نشده است و در سال ۱۳۸۱ پس از نه ماه ۴۶ تحقیق را انجام داده‌ایم که در سه ماه و اندی از ۱۳۸۱ که باقیمانده است به نظر می‌رسد تعداد عناوین تحقیقات از سال گذشته بیشتر می‌شود. مقایسه‌ای کردم در ۶ سال اول عمر شورای تحقیقات از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۵ کلاً در استان اصفهان ۲۷ تحقیق انجام شده است که اگر این ۲۷ تا را به ۶ سال اول تقسیم کنیم در هر سال به طور میانگین ۴/۵ تحقیق در هر سال می‌شود ولی در ۶ سال دوم از ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۱، ۱۴۸ تحقیق انجام گرفته که اگر ۱۴۸ را به ۶ سال دوم تقسیم کنیم به طور میانگین هر سال ۲۴/۵ تحقیق انجام گرفته است.

میانگین ۶ سال دوم نسبت به میانگین ۶ سال اول می‌شود تقریباً ۶ به ۱، بد نیست اشاره کنم در سال ۷۶ و ۷۵ یعنی آخرین سال ۶ سال اول تعداد عناوین مصوبمان در استان فقط ۱۵ عنوان بوده است که خوشبختانه در سال ۱۳۸۱ حدود ۳۰۰ عنوان تحقیقاتی را فراخوان کرده‌ایم که در روزنامه‌های کثیرالانتشار کشور هم به چاپ رسید. به مدارس و دانشگاه‌ها ارسال شد و در اختیار اهالی فکر و اندیشه قرار گرفت تا بتوانند براساس این عناوین طرح‌های تحقیقاتی خود را به دبیرخانه شورای استان ارسال کنند.

در ۶ سال گذشته اعتبارات تحقیقاتیمان نسبت به ۶ سال اول چیزی حدود ۱۵-۱۰ برابر شده است و این خوشبختانه نشان‌دهنده وضعیتی است که به لحاظ امر تحقیقات در آموزش و پرورش استان داریم که وضعیت مناسبی است.

بخشی از این مسائل بر می‌گردد به زمینه سازی که در استان انجام گرفته است و من به بخشی از آن‌ها اشاره می‌کنم. یکی از آن زمینه‌سازی‌ها این است که ما در ۴ سال پیش غیر از شورای تحقیقات استان در ۹ شهرستان استان هم پایگاه پژوهشی ایجاد کردیم و در حقیقت این وضعیت تحقیقات که در مرکز استان متمرکز بود را به ۹ شهرستان تسری دادیم و این خود یک عامل بسیار مهمی بود که همه‌ی عزیزان را بیشتر درگیر امر تحقیق کرد و در حقیقت ما از یک اقبال و مراجعه‌ی بیشتر از سوی محققین برخوردار باشیم و همین طور در ۴ سال گذشته کار دیگری که در سازمان آموزش و پرورش استان انجام شده است این بود که ما یک مرکز تحقیقات معلمان در مرکز شهر اصفهان داشتیم که این مرکز از سال ۱۳۶۰ کار خودش را شروع کرده بود و کارش را با نشیب و فراز ادامه می‌داد و با بسیاری از مشکلات از ۴ یا ۵ سال پیش کار مرکز تحقیقات معلمان تثبیت شد. هم اکنون علاوه بر اصفهان ۱۹ مرکز تحقیقات معلمان در شهرستان‌ها و مناطق آموزشی استان ایجاد شد و ما یک مرکز تحقیقات معلمان را در ۴ سال گذشته تبدیل به ۲۰ مرکز کرده‌ایم. اخیراً آماری فقط از کتابخانه‌های این مراکز ارسال شده که نشان می‌دهد که بیش از ۲۱۰ هزار جلد کتاب در این ۲۰ مرکز وجود دارد و در حقیقت منبعی است برای آنانی که اهل علم و مطالعه و تحقیق هستند و می‌توانند به این مراکز مراجعه کنند.

اکنون که در هفته‌ی پژوهش هستیم باید این مسأله راه خود را ادامه دهد. ما باید قدری روی مسأله تحقیق توجه کنیم که اصلاً تحقیق یعنی چه؟ تحقیق یعنی یک حرکت، یک فرایند که برای ما حق را روشن می‌کند و ما را به روشنایی می‌رساند. کاری که می‌توانیم انجام دهیم تا در یک افق روشن تصمیم‌گیری کنیم و حرکت کنیم. من این صحبت را به این جهت کردم تا به یک صحبتی از آقای «کانت» برگردم. کانت می‌گوید «روشنگری یعنی رهایی انسان از مرحله‌ی خامی و ناپختگی که ساخته و پرداخته‌ی خود انسان است» بر اساس سخن کانت تاریخ را ۲ قسمت تقسیم کرده‌اند.

۱) دوران روشنگری (۲) دوران ناپختگی و خامی. گفته‌اند ممیزی دوران ناپختگی برای بشر زمانی است که انسان اهل فکر نیست، فکر کردن را بلد نیست و اصلاً به فکر کردن نمی‌پردازد ممیزی دوران خامی

فکر نکردن و اطاعت کردن است. در حقیقت اطاعت کردن کورکورانه. ممیزی دوران روشنگری که پشتوانه‌ی آن همین امر تحقیق و پژوهش است، جرأت دانستن داشتن، جرأت به زیر سؤال کشیدن و نپذیرفتن مسائل به سادگی و تعمق در آنهاست. اگر ما به سخن کانت توجه کنیم می‌بینیم که امروز ما چه باید بکنیم. دوران ناپختگی و دوره‌ی روشنگری ۲ مسأله مطلق نیستند، بلکه نسبی هستند. چه کنیم تا از دوران ناپختگی زودتر حرکت کنیم و بیشتر در دوران روشنگری باشیم؟ این مسأله را روشن کرده‌اند. باید به مسأله علم و تحقیق پرداخت، هر چند این عرصه بسیار سختی است. قدم گذاشتن در عرصه‌ی علم و اندیشه و فکر و تحقیق کار آسانی نیست و به همین جهت است که در روزنامه‌ها از قول رئیس جمهور محترم دیدیم که ایشان با تعبیری گفته بودند اهل علم و فکر ممکن است با نامهربانی مواجه شود، سختی به همراه دارد و امثال این‌ها. من فکر کردم و این حدیث به ذهنم آمد. مداد العلماء افضل من دماء شهدا یعنی چه؟ مداد عالم از خود شهید برتر است، چرا؟ برای این‌که کسی که بخواهد کار علمی و فنی بکند بسیار مشکل است. عرصه عرصه‌ی جهاد، عرصه‌ی تلاش، عرصه‌ی گذشتن از زندگی است. گذشتن از لذت‌هاست پس شأن کسی که به این عرصه صادفانه وارد می‌شود، به لحاظ آن همه سختی، باید این حدیث هم باشد.

یک نقل هم از تاریخ شده، می‌گویم تا همه‌ی کسانی که اهل علم و تحقیق هستند بدانند که اگر با مشکل مواجه می‌شوند و با تنگناهای مادی مواجه می‌شوند بدانند کار، کار ارزشمندی است. هر چه کار ارزشمندتر باشد زحمت آن فراوانتر است.

نقل می‌کنند ابوریحان که یک دانشمند بزرگ ایرانی است و ما به او می‌نازیم ولی صرفاً نازیدن کارساز نیست. می‌دانید ابوریحان بیرونی هم‌زمان با سلطان محمود غزنوی بوده است، می‌گویند چون ابوریحان اهل علم بود یک سری پیشگویی‌هایی کرده بود و آن پیشگویی‌ها تحقق می‌یابد. هنگامی که تحقق می‌یابد، سلطان محمود رنجیده می‌شود به همین جهت ابوریحان را زندان می‌کند. مدتی می‌گذرد حاج احمد حسن میمندی نقل می‌کند یک روز هنگامی که ابوریحان در زندان بود من ملازم شاه یعنی سلطان محمود بودم با هم شکار رفتیم. هنگامی که وارد شکارگاه شدیم با توجه به طبیعت احساس کردم سلطان خوشحال است و دیدم زمان مناسبی است تا به شاه حرفی را بزنم چون بالاخره در برابر شاهان صحبت کردن کار آسانی نیست. گفتم بیچاره ابوریحان که به علت آن پیشگویی نیکویی که کرده بود به جای دریافت خلعت به زندان افتاد. محمود گفت: من این را می‌دانم که ابوریحان دانشمند است و پیشگویی

که کرده و تحقق از روی علم است. لیکن حکمش بر خلاف رأی من بود حرفی زد که من آن حرف را چیز دیگر گفته بودم و پادشاهان چون کودک خردی می‌باشند سخن بر وفق رأی ایشان باید گفت تا از ایشان بهره‌مند باشند. اگر ابوریحان می‌خواهد خلعت بگیرد باید طوری حرف بزند که مطابق رأی و نظر من باشد، نه حرفی ولو از روی علم خلاف آنچه می‌گویم. پس از چندی ابوریحان از زندان آزاد شد و او را نزد سلطان بردند سلطان به گونه‌ای عذر خواست و گفت اگر می‌خواهی از من برخوردار و بهره‌مند باشی سخن بر مراد من گوی نه بر وفق علم و دانش خویش. پس باید بدانیم اگر تحقیق می‌کنیم باید تحقیق‌ها بر اساس علم و منطق باشد و ممکن است شما در زمینه‌ی تحقیق کنید و این با روالی که در آموزش و پرورش است ناسازگار باشد. تلاش کنید آنچه تحقیق انجام می‌دهید بر یک مبنای علمی استوار و محکم بنا شده باشد تا بتوانیم آنچه را که وظیفه و مسؤولیت‌مان در قبال دانش‌آموز - جامعه - مردم است ادا کنیم. خوشبختانه آموزش و پرورش استان به لحاظ دیدی که به مسأله پژوهش دارد درکنار آن فعالیت‌های شورای تحقیقات و پایگاه‌های پژوهشی در ۹ منطقه، و ۲۰ مرکز تحقیقات معلمان و امثال آن که عرض شد از سال ۱۳۷۷ پایگاه نظرسنجی را هم در آموزش و پرورش استان ایجاد کرد تا بتوانیم از رهگذر نظرسنجی به یک روشنایی برای اصلاح رفتارها برسیم و بهبود روش‌ها و کاری که برای تعلیم و تربیت انجام می‌دهیم کار بهتر و مفیدتری انجام دهیم و آخرین آماری که دارم از سال ۱۳۷۷ تاکنون ۳۰ نظرسنجی در ابعاد مختلف در آموزش و پرورش استان انجام گرفته که هر یک سرمایه‌ای است برای من و برای بقیه که در افق روشن آن‌ها و نظریاتی که از همکاران، ارباب رجوع، معلمان، دانش‌آموزان مدیران و امثال این‌ها در مواقع مختلف گرفته‌ایم، بتوانیم در روشنایی آن‌ها حرکت بهتر و مفیدتری داشته باشیم. از همه‌ی همکاران گروه تحقیقات آموزش و پرورش استان آقای اسداللهی، از جناب آقای جنتیان معاون پژوهش و برنامه‌ریزی منابع انسانی و همه‌ی آنانی که برای برگزاری جلسه تلاش کردند تشکر می‌کنم و از دکتر جویباری مهمان عزیزمان که از صحبت‌هایشان استفاده خواهیم کرد. آرزومندم در سال آینده اگر چنین جلسه‌ای برگزار شد به وضع بهتری از لحاظ تحقیق و پژوهش رسیده باشیم.

والسلام